

PHỤ NỮ, TÔN GIÁO VÀ VẤN ĐỀ PHÁT TRIỂN

(Tiếp theo kì trước)

NGUYỄN XUÂN NGHĨA*

3. Một số vấn đề phát triển liên quan đến phụ nữ và tôn giáo

Sự tăng trưởng và phát triển của một xã hội tùy thuộc nhiều yếu tố như tiềm năng kinh tế, cơ cấu xã hội, văn hoá, lịch sử, tài nguyên, chính sách kinh tế, xã hội... Tuy nhiên cái nhìn về phụ nữ của các tôn giáo đã có ảnh hưởng quan trọng đến vị thế của họ trong xã hội và từ đó tác động đến sự phát triển, đặc biệt là những xã hội còn chịu nhiều ảnh hưởng của các tôn giáo. Cái nhìn này tác động đến nhiều khía cạnh mà dễ nhận thấy nhất là trình độ học vấn, tuổi thọ trung bình, sức khoẻ sinh sản, khác biệt giữa nam và nữ trong thu nhập, trong lao động, trong hệ thống quyền lực chính trị.

Để có cái nhìn tổng quát, ta có thể lấy các số liệu trong báo cáo về phát triển con người của Liên Hiệp Quốc năm 2004⁽¹⁾, trong đó có chỉ số phát triển con người (HDI= human development index), chỉ số phát triển liên quan giới (GDI= gender-related development index), chỉ số tăng quyền cho phụ nữ (GEM= gender empowerment measures) mới nhất. (Xin xem bảng ở Phụ lục: Tỷ lệ dân cư tôn giáo ở một số nước và chỉ số phát triển giới). Có thể đưa ra mấy nhận xét:

- Chúng ta có thể đồng ý với nhận định của UNDP, có tương quan giữa vấn đề bình đẳng giới và chỉ số phát triển con

người. Hơn thế nữa, dưới góc độ tôn giáo, những tính toán thống kê cho thấy có tương quan khá mạnh giữa những loại hình tôn giáo của các nước và chỉ số phát triển giới ($r = 0.37$; $p = 0.001$).

- Nếu xét dưới góc độ tôn giáo, trong những nước có mức tăng trưởng kinh tế cao, và trong 20 nước có chỉ số HDI và GDI cao nhất, trừ trường hợp Nhật Bản, đều là những nước có truyền thống theo Kitô giáo, đặc biệt Tin Lành giáo, kể đến là Công giáo: Na Uy có 90% dân số thuộc Tin Lành Luthero; Thụy Điển 90 % Tin Lành Luthero; Úc: 54% Tin Lành giáo, 26% Công giáo; Bỉ: 90% Công giáo; Ái Nhĩ Lan: 92% Công giáo... Ở đây, ta không khỏi không nhớ đến luận điểm của M. Weber về một trong những nguồn gốc của chủ nghĩa tư bản ở Châu Âu là tính duy lí, những giá trị đạo đức của đạo Tin Lành. Nhưng phải lưu ý, điều này không có nghĩa chấp nhận luận điểm của quyết định luận văn hoá.

Cũng có một số nước Islam giáo nằm trong nhóm 55 nước được xếp có chỉ số HDI và GDI cao, như Bahrain, Kuwait, Qatar, Ảrập Emirây Thống Nhất. Đây là những nước Islam giáo giàu có do tài nguyên dầu mỏ, lợi tức đầu người cao, nên sự bình đẳng giữa nam nữ cũng cải thiện.

*. TS., Đại học Mở Bán công Thành phố Hồ Chí Minh.
1. UNDP. *Human Development Report*, 2004.

Nhóm các nước này có đặc điểm là tuổi thọ trung bình của nữ hơn nam (khoảng 4-5 năm), tỉ lệ nữ giới trên 15 tuổi biết đọc biết viết tương đương với nam giới. Tỉ số về mức thu nhập nữ nam (tính theo PPP = tỉ suất trao đổi ngang giá), là khoảng 0,53, nhưng có sự khác biệt lớn theo tôn giáo: ở các quốc gia có dân cư theo đạo Tin Lành đồng tỉ số này là 0,68, và lần lượt Công giáo 0,50; Islam giáo: 0,34. Tỉ lệ dân biểu trong Quốc hội cũng lần lượt là 28%, 20% và 2,5%.

- Trong 86 nước được xếp vào nhóm có HDI và GDI trung bình, có các nước xã hội chủ nghĩa cũ ở Đông Âu và theo đạo Chính Thống như Nga, Bungari, Belarus, Rumani...; các nước có tỉ lệ Công giáo đông ở Nam Mỹ như Brazil (86% CG), Uruguay (90%) Aentina (90%)... kể cả Philippin ở Châu Á (83% CG). Các nước có tỉ lệ dân số theo đạo Phật cao cũng nằm trong nhóm này, tuy ở thứ bậc thấp hơn: như Thái Lan (95% PG; GDI: thứ 61), Sri Lanca (70 % PG, GDI: 73), Campuchia (HDI:130, GDI: 105), Myanma, Lào (HDI:135, GDI:107), Butan (75% PG, HDI:134, GDI: không xếp). Lưu ý các nước này đều là Phật giáo Tiểu thừa. Các nước có tín đồ theo đạo Phật Đại thừa thường không có những thống kê chính xác. Riêng Việt Nam có chỉ số HDI: 112, GDI: 87 - là những chỉ số khá cao so với mức thu nhập kinh tế.

Các nước có tỉ lệ cao dân số theo Ấn giáo cũng thuộc nhóm này nhưng ở thứ bậc thấp hơn nữa, như Ấn Độ (79% ÁG, HDI: 127, GDI: 103), Nêpal (86% ÁG, HDI: 140, GDI:116).

Nhiều nước Islam giáo khác, mặc dù có lợi tức đầu người cao ví như Ả-rập Saodi, Ôman nhưng vẫn thuộc nhóm HDI-GDI trung bình. Ngoài ra còn có các nước Islam giáo khác như Maldives, Giócđani, Iran, Xyri, Indônêxia, Ai Cập... Điểm cần lưu ý, trái với khuynh hướng chung, chỉ số GDI thường cao hơn HDI, nhưng ở các nước Islam giáo hiệu số GDI-HDI thường là âm, có nghĩa có bất bình đẳng nam nữ cao và đóng góp tiêu cực vào chỉ số HDI.

Cũng trong nhóm này, tỉ lệ nữ giới trên 15 tuổi biết đọc biết viết cao nhất ở các nước Chính Thống giáo (98%), kể đến Công giáo: 82%; Phật giáo: 80%; Tin Lành giáo (các nước thuộc địa nhỏ): 80%; Islam giáo: 74%; Ấn giáo: 51%. Và tỉ lệ dân biểu nữ trong Quốc hội lần lượt là: 13,2%; 14,03%; 13,5%; 11%; 8,4% và 10,8%.

- Cuối cùng, trong nhóm 30 nước có chỉ số HDI và GDI thấp, hầu hết là các nước Châu Phi, trước đây là thuộc địa. Trong số đó cũng có nước với trên 50% dân số hiện nay theo Kitô giáo (cả Công giáo và Tin Lành giáo) như Ruanda (68% KTG) Burundi, Cộng hoà Trung Phi, Congo, Zambia (60% KTG), Malawi (50% Tin Lành giáo)... Nhưng chiếm đại bộ phận là các nước theo các tôn giáo bản địa hay có tỉ lệ theo đạo Islam cao, có thể liệt kê từ vị trí thấp nhất trở lên như Niger, Burkina Faso, Mali, Ethiopia, Chad, Tanzania, Guinê, Xênegal... Tỉ lệ nữ giới biết đọc biết viết ở các nước có đông tín đồ Kitô giáo là 62,8%, tỉ lệ này ở các nước Islam giáo chỉ 33%. Tỉ lệ dân biểu nữ ở Quốc hội lần lượt là 16,25% và 11,4%.

Như vậy, chúng ta có thể rút ra một số nhận xét tổng quát. Các tôn giáo nào càng có cái nhìn cởi mở về vai trò của người phụ nữ, càng tạo điều kiện cho xã hội phát triển. Trong những xã hội mà những điều kiện phát triển không thuận lợi, cái nhìn bảo thủ của các tôn giáo về vai trò của người phụ nữ càng làm trầm trọng thêm sự trì trệ trong tăng trưởng kinh tế và phát triển xã hội. Nhìn chung các vị sáng lập các tôn giáo đều có các thái độ và ứng xử bình đẳng đối với phụ nữ, tuy nhiên các tổ chức tôn giáo đã làm xơ cứng quan điểm cách mạng, nhân bản của các ngài. Vẫn còn đó khả năng thăng tiến vai trò của người phụ nữ trong xã hội và giáo hội. Vấn đề đặt ra, các giáo hội quan niệm đầu là cốt lõi của truyền thống, đầu chỉ là hình thức bên ngoài truyền thống và chọn lựa hành động như thế nào trước căng thẳng giữa việc bảo lưu truyền thống và nhu cầu đổi mới bức thiết mà xã hội đề ra. □

Phụ lục: Tỷ lệ dân cư tôn giáo ở một số nước và chỉ số phát triển giới

Thứ tự HDI	Nước	% cư dân tôn giáo	Thứ tự GDI	Chỉ số GDI	Tuổi thọ trung bình		% học vấn, > 15 t.		Thu nhập (PPP)		% thu nhập nữ/nam	Chỉ số GEM	GDI - HDI	% PN trong Quốc hội
					nữ	nam	nữ	nam	nữ	nam				
	Các nước có HDI cao:													
1	Na Uy	90 TL	1	0.955	81.8	75.9	99	99	31,356	42,340	0.74	0.908	0	36.4
2	Thụy Điển	90 TL	2	0.946	82.5	77.5	99	99	23,781	28,700	0.83	0.854	0	45.3
3	Úc	54TL, 26CG	3	0.945	82	76.4	99	99	23,643	33,259	0.71	0.806	0	26.5
4	Canada	46CG, 36TL	4	0.941	81.9	76.6	99	99	22,964	36,299	0.63	0.787	0	23.6
5	Hà Lan	31CG, 21TL	5	0.938	81	75.6	99	99	20,358	38,266	0.53	0.817	0	35.1
6	Bỉ	90 CG	7	0.938	81.8	75.6	99	99	18,528	37,180	0.5	0.808	-1	33.9
7	Iceland	94 TL	6	0.938	81.9	77.6	99	99	22,716	36,043	0.63	0.816	1	30.2
8	Hoa Kỳ	56TL, 28CG	8	0.936	79.8	74.2	99	99	27,338	43,797	0.62	0.769	0	14
9	Nhật	Shinto, PG	12	0.932	85	77.8	99	99	16,977	37,208	0.46	0.531	-3	9.9
10	Ái Nhĩ Lan	75 CG	14	0.929	79.5	74.3	99	99	21,056	52,008	0.4	0.71	-4	14.2
11	Thụy Sĩ	46CG, 40TL	11	0.932	82.3	75.9	99	99	20,459	40,769	0.5	0.771	0	24.8
12	Anh	86 TL(AG)	9	0.934	80.6	75.6	99	99	19,807	32,984	0.6	0.698	3	17.3
13	Phấn Lan	86TL	10	0.933	81.4	74.3	99	99	21,645	30,970	0.7	0.82	3	37.5
14	Áo	74 CG	17	0.924	81.4	75.3	99	99	15,410	43,169	0.36	0.77	-3	30.6
15	Luxembourg	89 CG	16	0.926	81.3	75	99	99	33,517	88,803	0.38	..	-1	16.7
16	Pháp	82 CG	15	0.929	82.7	75.1	99	99	19,923	33,950	0.59	..	1	11.7
17	Đan Mạch	90 TL	13	0.931	79	74.1	99	99	26,074	36,161	0.72	0.847	4	38
18	Tân Tây Lan	52TL, 16CG	18	0.924	80.7	75.7	99	99	18,168	26,481	0.69	0.772	0	28.3
19	Đức	34TL+34CG	19	0.921	81.1	75.1	99	99	18,763	35,885	0.52	0.804	0	31.4
20	Tây Ban Nha	94CG	20	0.916	82.7	75.8	96.9	98.7	13,209	29,971	0.44	0.716	0	26.6

21	Ý	97CG	21	0.914	81.9	75.5	98.1	98.9	16,702	36,959	0.45	0.583	0	10.3
22	Israel	80DTG, 15HG	22	0.906	80.9	77	93.4	97.3	14,201	26,636	0.53	0.614	0	15
23	Hong Kong, TQ		23	0.898	82.7	77.2	89.6	96.9	18,805	33,776	0.56	..	0	..
24	Hy Lạp	98 CT	25	0.894	80.9	75.7	96.1	98.6	10,892	25,601	0.43	0.523	-1	8.7
25	Singapore	NG, PG	28	0.884	80.2	75.8	88.6	96.6	15,822	31,927	0.5	0.648	-3	16
26	Bồ Đào Nha	94 CG	24	0.894	79.5	72.5	90.3	95.2	13,084	24,373	0.54	0.644	2	19.1
27	Slovenia	71 CG	26	0.892	79.7	72.5	99.6	99.7	14,084	22,832	0.62	0.584	1	12.2
28	Korea, Rep. of	26 KTG	29	0.882	79.2	71.7	96.6	99.2	10,747	23,226	0.46	0.377	-1	5.9
29	Barbados	67TL	27	0.884	79.4	74.4	99.7	99.7	11,634	19,116	0.61	0.634	2	17.6
30	Síp	78 CT	30	0.875	80.5	75.9	95.1	98.6	11,223	23,916	0.47	0.497	0	10.7
31	Malta	98 CG	31	0.866	80.6	75.8	93.4	91.8	9,654	26,160	0.37	0.48	0	9.2
32	C.H Séc	40 CG, 40 VT	32	0.865	78.6	72	11,322	20,370	0.56	0.586	0	15.7
33	Brunei Darussalam	67HG+10KT G	78.8	74.1	91.4	96.3
34	Argentina	90CG	36	0.841	77.6	70.5	97	97	5,662	15,431	0.37	0.645	-3	31.3
35	Seychelles	87 CG	92.3	91.4	29.4
36	Estonia	*	33	0.852	76.7	66.3	99.8	99.8	9,777	15,571	0.63	0.592	1	18.8
37	Ba Lan	95CG	34	0.848	77.9	69.7	99.7	99.8	8,120	13,149	0.62	0.606	1	20.7
38	Hungary	68 CG	35	0.847	75.9	67.6	99.2	99.5	10,307	17,465	0.59	0.529	1	9.8
39	SaintKitts&Nevi s		13.3
40	Bahrain	99HG	39	0.832	75.8	72.4	84.2	91.5	7,961	23,505	0.34	0.395	-2	7.5
41	Lithuania	*	37	0.841	77.5	67.4	99.6	99.6	8,419	12,518	0.67	0.508	1	10.6
42	Slovakia	71 CG	38	0.84	77.5	69.6	99.7	99.7	10,127	15,617	0.65	0.607	1	19.3
43	Chilê	89CG+11TL	40	0.83	78.9	72.9	95.6	95.8	5,442	14,256	0.38	0.46	0	10.1
44	Kuwait	99HG	42	0.827	78.9	74.8	81	84.7	7,116	20,979	0.34	..	-1	0

45	Costa Rica	76 CG	44	0.823	80.5	75.7	95.9	95.7	4,698	12,197	0.39	0.664	-2	35.1
46	Uruguay	66CG	41	0.829	78.8	71.5	98.1	97.3	5,367	10,304	0.52	0.511	2	11.5
47	Qatar	99HG	75.3	70.4	82.3	84.9
48	Croatia	88 CG	43	0.827	78	70.2	97.1	99.3	7,453	13,374	0.56	0.56	1	17.8
49	United Arab Emirates	99 HG	77.3	73.2	80.7	75.6	0
50	Latvia	*	45	0.823	76.1	65.4	99.7	99.8	7,685	11,085	0.69	0.591	0	21
51	Bahamas	76 TL	46	0.813	70.4	63.9	96.3	94.6	13,375	20,700	0.65	0.699	0	26.8
52	Cuba	42 CG	78.6	74.7	96.8	97	36 ⁷
53	Mexico	97 CG	50	0.792	76.3	70.3	88.7	92.6	4,915	12,967	0.38	0.563	-3	21.2
54	Trinidad & Tobago	30CG; 24 ÂG	47	0.795	74.5	68.5	97.9	99	5,916	13,095	0.45	0.644	1	25.4
55	Antigua and Barbuda	*	8.3
	Các nước có HDI trung bình													
56	Bulgaria	83 CT	48	0.795	74.6	67.4	98.1	99.1	5,719	8,627	0.66	..	1	26.3
57	Liên bang Nga	CT	49	0.794	73	60.7	99.5	99.7	6,508	10,189	0.64	0.467	1	8
58	Libyan Arab Jamahiriya	87 HG	75.3	70.7	70.7	91.8
59	Malaysia	HG, PG	52	0.786	75.6	70.7	85.4	92	5,219	13,157	0.4	0.519	-1	16.3
60	Macedonia	70 CT	75.7	71.3	4,599	8,293	0.55	0.517	..	18.3
61	Panama	85 CG	53	0.785	77.3	72.2	91.7	92.9	3,958	7,847	0.5	0.486	-1	9.9
62	Belarus	80 CT	51	0.789	75.2	64.7	99.6	99.8	4,405	6,765	0.65	..	2	18.4
63	Tonga	*	69	67.9	98.9	98.8	0
64	Mauritius	52 ÂG+26CG	55	0.775	75.7	68.3	80.5	88.2	5,827	15,897	0.37	..	-1	5.7
65	Albani	70 HG	54	0.778	76.6	70.8	98.3	99.2	3,442	6,185	0.56	..	1	5.7
66	Bosnia	40 HG, 31	76.6	71.2	91.1	98.4	12.3

	&Herzegovina	CT												
67	Suriname	27 A6G, 23 TL	73.6	68.4	17.6
68	Venezuela	96 CG	58	0.77	76.6	70.8	92.7	93.5	3,125	7,550	0.41	0.444	-2	9.7
69	Rumani	87 CT	56	0.775	74.2	67	96.3	98.4	4,837	8,311	0.58	0.465	1	9.3
70	Ukraina	CT, CG	57	0.773	74.6	64.5	99.5	99.8	3,429	6,493	0.53	0.411	1	5.3
71	Saint Lucia	90 CG	74	70.7	20.7
72	Brazil	86 CG	60	0.768	72.5	63.9	86.5	86.2	4,594	10,879	0.42	..	-1	9.1
73	Colombia	90 CG	59	0.77	75.2	69	92.2	92.1	4,429	8,420	0.53	0.498	1	10.8
74	Oman	99 HG	68	0.747	74.3	70.9	65.4	82	4,056	18,239	0.22	..	-7	—
75	Samoa (Western)	99 KTG	73.3	66.8	98.4	98.9	6.1
76	Thái lan	95 PG	61	0.766	73.4	65.2	90.5	94.9	5,284	8,664	0.61	0.461	1	9.6
77	Árập Saudi	99 HG	72	0.739	73.6	71	69.5	84.1	3,825	18,616	0.21	0.207	-9	0
78	Kazakhstan	47 HG, 44 CT	63	0.761	71.8	60.7	99.2	99.7	4,247	7,156	0.59	..	1	8.6
79	Jamaica	61 TL	62	0.762	77.7	73.6	91.4	83.8	3,169	4,783	0.66	..	3	13.6
80	Li ban	70 HG	64	0.755	75	71.8	81	92.4	2,552	8,336	0.31	..	2	2.3
81	Fiji	52 KTG	69	0.747	71.4	68	91.4	94.5	2,838	7,855	0.36	0.335	-2	6
82	Armenia	90 KTG	65	0.752	75.5	68.9	99.2	99.7	2,564	3,700	0.69	..	3	4.6
83	Philippines	83 CG	66	0.751	71.9	67.9	92.7	92.5	3,144	5,326	0.59	0.542	3	17.2
84	Maldives	HG, PG	66.8	67.7	97.2	97.3	6
85	Peru	90 CG	74	0.736	72.3	67.2	80.3	91.3	2,105	7,875	0.27	0.524	-4	18.3